

Doble oficialitat i llengua pròpia: dues llengües i un territori.
Textos de Josep M. Puig Salellas,
edició a cura d'Ester Franquesa i Lluís Jou¹

Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya

Franquesa i Jou ens presenten en aquest volum bona part dels articles i treballs de Puig Salellas centrats en la llengua catalana, «sempre des d'una perspectiva estrictament jurídica i amb l'objectiu últim del seu reconeixement com a llengua pròpia de Catalunya» (com expressa Juan José López Burniol en el pròleg a aquesta acurada publicació).

Magnífica edició que ens ofereixen l'editorial Marcial Pons i la Fundació Noguera (de la qual Puig fou president), que recopila la valuosa aportació doctrinal del nostre autor a la configuració del que ja es coneix com a dret lingüístic català. Un plantejament doctrinal que parteix de la consideració de la llengua com un element propi (per propietat) i oficial, i també singularitzador i identificador del nostre país.

Els curadors d'aquesta edició destaquen el paper essencial de Puig Salellas en la configuració d'aquest nou règim jurídic amb influència més enllà de l'àmbit català, i aprofiten l'ocasió per a fer-ne una síntesi biogràfica.

Com assenyalen, Puig Salellas se centra en aquest àmbit d'estudi amb motiu de les Jornades que sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 1979, organitzades el 1980 pels col·legis d'advocats i de notaris de Barcelona i la Càtedra Duran i Bas de la Universitat de Barcelona. En aquestes Jornades, fa la seva primera aportació sobre la qüestió de la doble oficialitat del català i el castellà a Catalunya, i hi continua treballant durant gairebé vint anys des de l'òptica jurídica i social, amb independència respecte dels posicionaments polítics de cada moment.

Ja abans de l'aprovació de la Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, Puig planteja la qüestió de la doble oficialitat lingüística com a problema jurídic partint de l'article 3 de la Constitució espanyola i de l'Estatut català del 1979 i responent als pronunciaments de l'Audiència de Barcelona i del Tribunal Suprem, que fins aquell moment consideraven contrària a la Constitució l'exigència del coneixement del català per a accedir a la funció pública.

I en tot cas la seva aportació fou decisiva per a l'aparició de la Llei 1/1998, del 7 de gener, de política lingüística del Parlament de Catalunya, i que talment

1. Barcelona, Marcial Pons i Fundació Noguera, 2009, 446 p.

inspira en aquest àmbit l'actual Estatut d'autonomia del 2006. Efectivament, com s'insisteix, Puig Salellas adquireix un protagonisme indubtable en la configuració d'aquest règim jurídic, amb el convenciment que la llengua constitueix un fet determinant de la nostra identitat que cal preservar, i que el dret és l'instrument més idoni per a restaurar-ne i assegurar-ne la pervivència i el desenvolupament.

Partint d'aquestes premisses, l'autor es dedica, en l'àmbit de la reflexió jurídica i també política, a fixar els conceptes bàsics de *llengua pròpia*, *llengua oficial*, *doble oficialitat* i *normalització lingüística*; conceptes entorn els quals construeix, com dèiem, la seva doctrina, tot teoritzant sobre l'estreta relació entre llengua i dret, i com es recull en una sèrie de textos que van evolucionant en funció de l'activitat legislativa i de les resolucions jurisprudencials que es produeixen.

Hom també reconeix Puig Salellas com el creador igualment d'una escola catalana, representada especialment en la *Revista de Llengua i Dret*, que des del 1983 edita l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya, i amb autors com ara els juristes Antoni Milián (el director) i Jaume Vernet.

En definitiva, cal destacar la defensa que va fer del català com a llengua pròpia i d'un sistema jurídicament igualitari i equilibrat entre el català i el castellà; i a partir de les seves aportacions, dels seus articles i treballs, es forma un dret lingüístic com una veritable branca científica amb entitat ben definida, i que si bé es refereix a Catalunya, talment és d'aplicació en els altres territoris de l'Estat espanyol en què els seus estatuts d'autonomia declaren dues llengües oficials i els que almenys reconeixen una altra llengua pròpia encara que sense concedir-li el rang d'oficialitat (Astúries i Aragó).

Un plantejament d'aplicació igual a Catalunya també amb l'aranès, propi de la Vall d'Aran, i respecte del català i del castellà.

Després de les notes introductòries, Franquesa i Jou ens presenten deu textos de Puig Salellas ja publicats i en la versió original, cada un amb una nota introductòria que els posa en relació, en fa un resum, i en destaca els aspectes més rellevants amb les referències estatutàries corresponents.

Deu treballs classificats en dos apartats, el primer de textos generals (amb set), i el segon de textos sectorials (els altres tres). La meitat foren publicats per la *Revista de Llengua i Dret*.

En el primer apartat es publiquen uns treballs d'àmbit generalista, ordenats no per l'ordre cronològic d'aparició, sinó amb una certa sistemàtica per raó de la matèria des dels seus primers plantejaments fins a l'entrada en vigor de la darrera Llei del 1998. Són els treballs següents:

— *La llengua i la dominació política*, del 1989 (p. 29 a 41), amb el qual Puig proposa una sistematització de les diferents versions de reconeixement jurídic que ofereix el dret comparat en països que han assolit la convivència lingüística a partir del criteri de territorialitat. De fet, distingeix: el multilingüisme delimitat territorialment (com a Bèlgica i Suïssa); el multilingüisme superposat, amb

més d'una llengua oficial (Irlanda o Malta), i el multilingüisme mixt, en què coexisteixen els models anteriors.

— *La doble oficialitat lingüística com a problema jurídic*, del 1983 (p. 47 a 74), que hom considera la primera aportació que va fer a la configuració d'una teoria de la doble oficialitat en el dret constitucional espanyol, i que va ser escrit abans de l'entrada en vigor de la Llei 7/1983, del 18 d'abril, però publicat després.

— *La doble oficialitat a l'Estat espanyol*, del 1987 (p. 81 a 152), amb el qual Puig construeix la seva teoria sobre el sentit de la doble oficialitat i la influència que sobre la llengua territorial tenen els conceptes de *llengua pròpia* i de *normalització lingüística*. Amb un abast estrictament jurídic, sobreentén l'oficialitat del castellà i anuncia la de les altres llengües per emissió als estatuts, estableix el contingut bàsic del concepte jurídic de l'*oficialitat*, sistematitza els principis que regulen la doble oficialitat lingüística a l'Estat espanyol (de territorialitat, d'igualtat, de propietat, de lliure elecció i de disponibilitat), i, finalment, analitza el concepte de *normalització*.

— *La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional*, del 1986 (p. 157 a 188), amb el qual analitza de manera crítica, combativa i dialèctica les sentències del Tribunal Constitucional; Puig en discuteix els arguments i en rebutja els fonaments, i proposa solucions de *lege ferenda*, com destaquen els curadors d'aquesta edició.

— *La situació jurídica de la llengua catalana, avui*, del 1989 (p. 191 a 211), i que fou el discurs d'obertura del curs de l'Institut d'Estudis Catalans 1989/1990. S'hi analitza la situació jurídica de la llengua catalana després dels pronunciaments del Tribunal Constitucional sobre les lleis de normalització lingüística del País Basc, Catalunya, Galícia i de les Illes Balears del 1986 i del 1988, i el relatiu a la competència exclusiva de la Generalitat per a regular els efectes de l'oficialitat de la llengua en matèria d'etiquetatge i d'escriptures públiques (del 1988 i el 1989). L'autor resumeix els arguments de les resolucions del Tribunal; ell mateix tracta de les qüestions discutides; i propugna amb un caràcter ja més polític l'aprovació d'una llei que, tot adaptant o modificant la Llei 7/1983, corregeixi la inhibició de la Llei per a regular els registres de dependència estatal, reguli un sistema de convivència lingüística i s'adapti a la doctrina del Tribunal Constitucional, introdueixi un sistema sancionador que no s'especifiqui, i equipari les corporacions locals a la Generalitat en matèria d'ús intern del català.

— *Els grans conceptes de la doble oficialitat a la Llei 1/1998, de política lingüística*, del 1988 (p. 219 a 250). Després que aquesta llei del 1998 fos tramitada, la *Revista de Llengua i Dret* va publicar el 1998 estudis doctrinals sobre la llei des de l'òptica jurídica, un dels quals és aquest de Puig. Hi expressa les idees fonamentals sobre la llengua pròpia (com a element identificador del país i principi que es projecta sobre els efectes jurídics de la doble oficialitat), la doble oficialitat

(el català és oficial de Catalunya per ell mateix, i el castellà ho és per raons externes, és a dir perquè ho és de l'Estat espanyol), i la normalització lingüística (la Generalitat ha de garantir l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes amb les mesures adequades).

— I *La legislació lingüística a Catalunya: de la Llei de 1983 a la de 1998*, del 2000 (p. 255 a 277). L'autor refereix aquí les mancances de la Llei del 1983; i destaca els objectius assolits amb la del 1998: l'aprofundiment del concepte de *llengua pròpia*, el desenvolupament del deure de disponibilitat que obliga el funcionariat, l'eixamplament de l'actuació normalitzadora i l'establiment d'un règim sancionador.

I en el segon apartat es recullen tres articles sobre àmbits molt concrets, que són els següents:

— *La legislació lingüística notarial a l'Estat espanyol i a Catalunya*, del 2000 (p. 287 a 305). L'article reproduïx la ponència que Puig va presentar en les jornades d'estudis sobre la fe pública notarial i la institució registral als països plurilingües que es van celebrar el 1999 al Col·legi de Notaris. Hi tracta sobre la regulació lingüística en relació amb el notariat, després d'unes notes sobre la discriminació del català durant els segles XVIII i XIX, i el canvi que representa la normativa republicana del 1933, que aprovava el reglament per a la designació de notaris a Catalunya. Quant a la legislació vigent, sintetitza els conceptes fonamentals que són els ja esmentats de *propietat* (de la llengua), la *dobla oficialitat* i la *normalització*.

— *La llengua de l'ensenyament. Comentari a la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, del 23 de desembre*, del 1985 (p. 311 a 326). Comentaris a aquesta sentència favorable a la Llei 7/1983, del 18 d'abril, i al desplegament que n'havia fet la Generalitat de Catalunya; una sentència, doncs, molt especial que consolida l'ús del català com a llengua vehicular i d'aprenentatge en el sistema educatiu.

— *La normativa lingüística i el món socioeconòmic*, del 1999 (p. 331 a 370). Després de fer un resum cronològic de la jurisprudència del Tribunal Constitucional dictada sobre la competència de la Generalitat en matèria de llengua pròpia i d'analitzar un altre cop les conseqüències del tractament de la llengua pròpia i de la doble oficialitat del model lingüístic català, tracta de la normalització en les matèries econòmiques i laborals que han de ser objecte de la legislació lingüística (atenció al públic, etiquetatge, publicitat, activitat professional i activitat laboral, amb el corresponent dret sancionador).

Tot seguit, hi ha dos annexos que persegueixen facilitar la lectura dels treballs:

— El primer inclou les lleis lingüístiques de Catalunya, les abans esmentades del 1983 i del 1998.

— I el segon, set sentències del Tribunal Constitucional del 1986 fins al 1994 (amb l'epígraf general de *Els fonaments jurídics del Tribunal Constitucional*),

que són les sentències 82/1986, 83/1986 i 84/1986, del 26 de juny, relatives a les lleis de normalització lingüística del País Basc, Catalunya i Galícia; la 123/1988, del 23 de juny, sobre la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears; la 74/1989, del 24 d'abril, en matèria d'escriptures públiques en l'àmbit competencial; la 46/1991, del 28 de febrer, en relació amb l'exigència d'acreditació de coneixement del català per a l'accés a la funció pública de la Generalitat de Catalunya, i la 337/1994, del 23 de desembre, sobre l'ensenyament en català.

Un llibre, doncs, d'indubtable interès general i en especial per als que s'ocupen de l'ordenament jurídic en matèria lingüística des de qualsevol àmbit, no solament del dret, sinó també des de la sociologia, des de la història de la llengua i també del país. Textos publicats entre el 1983 i el 2000 que sintetitzen la doctrina que Josep M. Puig Salellas elabora entorn de l'oficialitat i de la normalització de la nostra llengua; una doctrina base de l'actual dret lingüístic català que ell configura com una nova branca del nostre ordenament jurídic que regula el català com a llengua pròpia i oficial.

Una obra que ret el degut homenatge i deixa memòria d'un testimoni actiu de la història recent de Catalunya, en especial les darreres dècades, en què el nostre país ha recuperat les seves institucions, un procés en el qual Puig Salellas ha deixat també la seva valuosa empremta.